

Breda Ogorelec¹

Komunikacija kot ključna sestavina ustanavljanja zavarovanega območja: primer regijskega parka Snežnik

Communication – key principle of establishing protected areas: the case of the Snežnik Regional Park

The paper presents two approaches for the establishment of the Snežnik Regional park: interactive planning and the formal procedure. A comparison follows, which is subjective because the author is actively participating in both phases. Personal opinion of the author is presented here and does not necessarily correspond to the official positions of the Environmental Agency of the Republic of Slovenia or the Ministry of the Environment and Spatial Planning. The experience gained in case of Snežnik could be valuable for discussing the future of nature parks in Slovenia and the process of their establishment.

Slovenija namerava do leta 2008 med naravne parke² uvrstiti okrog 30% svojega ozemlja³. Je ta načrt uresničljiv? Ima zadostno podporo na državni ravni in v lokalnih skupnostih?

V referatu predstavljam dva različna pristopa pri ustanavljanju regijskega parka Snežnik: interaktivno načrtovanje in formalni postopek. Dodajam njuno primerjavo, ki pa je subjektivna, saj v obeh fazah aktivno sodelujem. V prispevku so zapisana moja osebna razmišljanja in niso nujno skladna s stališči Ministrstva za okolje in prostor oz. Agencije RS za okolje. Izkušnje s primera Snežnik so lahko dragocene pri razpravi o tem, kakšne naravne parke želimo v Sloveniji in na kakšen način ustanovljene.

Splošno o vključevanju lokalnega prebivalstva v ustanavljanje parkov

Zakaj komunicirati z lokalnim prebivalstvom in ga vključevati v ustanavljanje parka? Za državno upravo to pomeni dodatno delo, zahteva čas in denar.

Najpogosteje naveden argument pravi, da za učinkovito izvajanje varstvenih ukrepov potrebujemo podporo lokalnega prebivalstva in drugih deležnikov. Za dolgoročen uspeh zavarovanih območij je potrebna podpora skupnosti in brez nje ciljev zavarovanja ni mogoče doseči (IUCN, 1994). Komuniciranje tudi pomaga, da bo oblikovan bolj realističen sistem (Schoen, 1995). Domačini so dragocen vir znanja o naravi in preteklih načinih upravljanja z njo (Kaljuste, 1998). Lažje je predvideti

---

¹ mag., Ministrstvo za okolje in prostor – Agencija RS za okolje, Vojkova 1b, 1000 Ljubljana, Slovenija (breda.ogorelec@gov.si)

² Izraz naravni park v referatu uporabljam za narodne, regijske in krajinske parke. Zakon o ohranjanju narave te tri tipe parkov poimenuje "širša zavarovana območja".

³ Nacionalni program varstva okolja (1998) določa "postopno povečanje različnih kategorij zavarovanih območij na okoli 30% državnega ozemlja".

probleme, ki se utegnejo pojaviti v fazi uresničevanja (Saint in Lawson, 1994). Z aktivnim vključevanjem deležnikov, zlasti s partnerstvi, je mogoče pridobiti znatne finančne vire.

V Sloveniji sistematičnih raziskav javnega mnenja o naravnih parkih – po meni dostopnih podatkih – žal nimamo. Zato žal ni empiričnih podatkov o tem, kako nanje gledajo domačini v obstoječih parkih, niti o tem, kakšno je gledanje lokalnega prebivalstva v parkih v ustanavljanju. Izčrpnjšo podobo je doslej dala le družboslovna študija D. Kosa, A. Hočevarja in F. Adama za načrtovani krajinski park Dragonja, odnos domačinov je analizirala tudi A. Barbič za tri vasi v Parku Škocjanske jame.

Raziskava za krajinski park Dragonja temelji na 50 intervjujih v 12 vaseh. Zaključke Kosa in Hočevarja na kratko povzemam: »Iz odgovorov anketirancev je bilo opaziti, da je največji problem premajhna informiranost. Veliko ljudi se je pritoževalo, da jim projekta še niso (javno) predstavili, kot zelo učinkovit način informiranja pa se je izkazalo informiranje preko časopisov (in ostalih medijev).« Avtorja v razmislek dajeta kombinacijo informiranja s posebno publikacijo in javnimi predstavitvami projekta.

Anketiranci kot pozitivne lastnosti navajajo ekološke in ohranitvene razloge. V projektu vidijo tudi možnost ponovne oživitve tega območja. Moti pa jih občutek prevare (da jim vodje projekta "»delajo za hrbtom«, da bo imel finančno korist le vodja projekta, da jim bodo vzeli zemljo). Raziskovalca to pojasnjujeta predvsem s slabo informiranostjo. Nadalje se anketiranci bojijo omejitev, negativnih posledic turizma (na okolje) in da bi bil razvoj kraja zavrt.

Zakonske zahteve glede vključevanja lokalnih skupnosti v Sloveniji

Poglejmo si zakonsko ureditev v Sloveniji. V postopku ustanavljanja je javnosti z zakonom⁴ zagotovljena pravica do informiranosti in do izražanja svojih mnenj. Orodje, ki ga v ta namen predvidi zakon, je javna predstavitev: javnost se ima pravico seznaniti z vsebino gradiva, pravico ima tudi dati svoje pripombe, s katerimi se je organ, ki odloča, dolžen seznaniti pred sprejemom odločitve. Tak postopek je že desetletja dolgo zakonsko zahtevan v urbanističnem načrtovanju, pred nekaj leti so ga z zakonom uvedli tudi v načrtovanju gospodarjenja z gozdovi⁵. Zanimivo je, da ga predpisi s področja varstva kulturne dediščine ne predvidevajo.

Tisti, ki ustanavlja nov naravni park – država ali občina, je torej zavezan javnosti predstaviti gradivo, ki je že dokončano in je tik pred sprejemom. Zakon ne zagotavlja soodločanja lokalnih skupnosti (občin), za ustanovitev naravnega parka država namreč ne potrebuje soglasja lokalnih skupnosti.

Ko je naravni park že ustanovljen, imajo lokalne skupnosti zagotovljeno pravico soodločanja preko svojih predstavnikov v svetu javnega zavoda – v primeru, da s parkom upravlja javni zavod. Če pa s parkom upravlja koncesionar, imajo lokalne skupnosti le posvetovalno funkcijo. Lokalnim skupnostim zakon zagotavlja tudi možnost, da dajo svoje mnenje k načrtu upravljanja.

Družbeni okvir ustanavljanja regijskega parka Snežnik

Regijski park Snežnik je po splošnih ocenah med predvidenimi večjimi državnimi zavarovanimi območji najbližje ustanovitvi. Razlogov je več: ideja o parku je tu prisotna že skoraj dvajset let, izdelanih je bila že vrsta študij, komuniciranje z lokalnim prebivalstvom je najbolj intenzivno.

Ustanavljanje parka olajšujejo tudi demografske razmere, saj je to območje z najnižjo gostoto prebivalstva v Sloveniji. Tu tudi domala ni regionalnih ali nacionalnih razvojnih pobud, ki bi bile v

⁴ Zakon o ohranjanju narave, 1999, člena 57 in 58.

⁵ Zakon o gozdovih, 1993, člen 14.

nasprotju z idejo o ustanovitvi parka. Kmetijstvo na večini površin postaja vse bolj ekstenzivno ali pa se obdelavo celo opušča.

Nekatere značilnosti območja ali dogodki iz preteklosti pa **otežujejo** ustanavljanje parka:

Glede na občutek pripadnosti in tudi glede na dejansko teritorialno členitev območje *ni homogeno*, temveč je zaznati znatna trenja med Notranjsko in Primorsko. Prvotno ime Notranjski regijski park je bilo zato spremenjeno v Snežnik, ki je nevtralnno. Zato tudi ni nobene regionalne institucije, ki bi zajemala celotno območje bodočega parka.

Med razmere, ki ovirajo ustanavljanje parka, sodi tudi podpovprečna razvitost *storitvenih dejavnosti*, pa tudi zanimanje domačinov za delo v turizmu je dokaj nizko, primanjkuje tradicije. Nadpovprečen pomen ima industrija. Sočan (2000) med značilnostmi območja navaja tudi hitrejše staranje in nižje povprečno število let šolanja in študentov kot pa je povprečje za Slovenijo. Zelo slabo je razvito sodelovanje podjetij z univerzo in raziskovalnimi inštituti. Tudi te karakteristike po moji oceni pomembno ovirajo nastajanje parka, saj je območje, kjer se prebivalstvo stara in je močno usmerjeno v industrijo, manj zanimanja za razvojne priložnosti, ki jih prinaša park.

Nadalje delo otežujejo negativne izkušnje lokalnih skupnosti z državnimi organi. Zlasti je problematičen odnos z Ministrstvom za obrambo oz. Slovensko vojsko (vojaška poligona Poček in Bač; zlasti Poček je izredno moteč za okoliško prebivalstvo zaradi močnega hrupa in tresljajev) in Ministrstvom za notranje zadeve (nastanitev prebežnikov v Velikem Otoku).

Negativen vpliv na pobudo o ustanovitvi parka je imel pred leti tudi zaplet z eno od izvajalskih organizacij, o kateri se je v javnosti ustvarila podoba neustreznega finančnega poslovanja.

Ocenjujem tudi, da ustanavljanje ovira tudi dolgotrajnost ustanavljanja parka, saj se o parku govori že več kot tri desetletja⁶. Bistveno se spreminjajo tudi meje parka: območje se je povečalo s 150 km² (predlog leta 1985) na 1000 km² (predlog 1997).

Dva pristopa k vključevanju lokalnih skupnosti oz. domačinov v ustanavljanje regijskega parka Snežnik

Od prve pobude za ustanovitev naravnega parka na območju Notranjske pred 35 leti se je zvrstil že niz različnih pristopov, od "top-down" izdelanega predloga zakona do "bottom-up" pobud (Area Cerknica, nato NEC Cerknica)⁷. V referatu predstavljam dva pristopa, ki smo ju razvili v zadnjih petih letih, od leta 1998 do danes:

- projekt Matra (1998-1999) in
- uradni postopek ustanavljanja parka (od 2000 dalje).

Pristopa se med seboj bistveno razlikujeta, saj gre v prvem primeru za projektno vodenje, s sodelovanjem tujih izvedencev, v drugem primeru pa formalen postopek, ki ga vodi ministrstvo.

V letih 1998-1999 je bil na tem območju izveden nizozemsko-slovenski **projekt Matra**, katerega cilj je bil krepitev lokalne podpore v predvidenem naravnem parku. Projekt je bil organiziran v dveh sklopih: didaktični priročnik o naravi za krajevne učitelje⁸ ter načrt upravljanja in razvoja⁹.

⁶ Prva ideja za zavarovanje kraških parkov je bila objavljena leta 1967: Vzhodni kraški park naj bi obsegal Planinsko polje, Postojno in Cerkniško jezero (Simić et al., 1993).

⁷ Kronološki pregled pobud je objavljen v Ogorelec in Mastnak, 1999, str. 10-11.

⁸ Mastnak (ur.): Priročnik za vodenje šolskih skupin, Uprava RS za varstvo narave in KNNV, Ljubljana, 1999.

⁹ Ogorelec in Mastnak (ur.), 1999: Regijski park Snežnik - izhodišča za načrt upravljanja. Gradivo, ki vključuje tudi opis postopka, je dostopno tudi na spletni strani www.sneznik.org. Projekt je v celoti financirala nizozemska vlada.

Značilnosti projekta – glede informiranja in vključevanja domačinov - so bile:

- v projektno skupino so bili izbrani prvenstveno lokalni strokovnjaki,
- vsaki fazi ekspertnega dela je sledila faza preverjanja z deležniki (posvetovanje), prvo fazo so tudi verificirali,
- deležniki so bili v delo vključeni zlasti z metodami interaktivnega načrtovanja,
- projekt je bil predstavljen vsakemu od občinskih svetov,
- javnost je bila ob zaključku vsake faze informirana preko množičnih medijev in spletne strani, delno preko občinskih časopisov.

Deležniki so bili predstavniki lokalnih in nacionalnih nevladnih organizacij, občin, ministrstev, regionalnih oz. lokalnih izpostav državnih institucij, lokalnega gospodarstva (industrija, turizem), lokalni strokovnjaki. Sodelovali so tudi predstavniki občin sosednjega parka v ustanavljanju, drugih naravnih parkov v Sloveniji ter parka Risnjak na Hrvaškem, skupno 60 do 80 oseb.

Intenziteta dela je bila visoka, projekt je bil voden transparentno. Sodelovanje nizozemskih strokovnjakov je omogočilo uporabo participativnih metod in tehnik. Odnos z deležniki je bil proaktiven. Informiranje lokalnega prebivalstva je bilo le občasno (na slabega pol leta), interakcija ni bila zagotovljena.

V obdobju 2000-2002 teče **uradni postopek** ustanavljanja parka. Postopek je v fazi priprave osnutka uredbe. Njegove značilnosti – glede vključevanja lokalnih skupnosti oz. domačinov – so:

- faza strokovnega dela je bila deloma preverjana z deležniki,
- deležniki so bili vključeni preko klasičnega zbiranja pisnih pripomb,
- osnutek predpisa je bil predstavljen vsakemu od občinskih svetov,
- javnost je bila stalno informirana preko biltena park Snežnik, ki ga prejme vsako gospodinjstvo (izšlo 11 številki), informacijskega telefona, množičnih medijev¹⁰ in spletne strani.

V primerjavi s projektom Matra se je število deležnikov zmanjšalo, manj je preverjanj z deležniki, participativne metode in tehnike se ne uporabljajo. Odnos z deležniki je praviloma re-aktiven. Bistveno pa se je povečal obseg informiranja lokalnega prebivalstva, ki je stalno in omogoča več oblik interakcije.

Različne **ravni vključevanja** lokalnega prebivalstva lahko segajo od informiranja, preko posvetovanja do so-odločanja. Praviloma so v postopkih odločanja različne socialne skupine oz. organizacije različno intenzivno vključene. Pri našem delu - tako v projektu Matra kot v uradnem postopku - lahko izluščimo tri ciljne skupine, ki so deležne različne stopnje vključevanja. To so:

- deležniki - predstavniki lokalnega gospodarstva (npr. industrija, kmetijstvo, turizem), nevladnih organizacij (tudi društev, lovskih in ribiških družin), regionalnih oz. lokalnih izpostav državnih institucij, lokalni strokovnjaki
- lokalne skupnosti, tj. občine in
- lokalni prebivalci.

V preglednici 1 povzemam, kakšna je bila stopnja vključevanja posamezne ciljne skupine v projektu Matra, kakšne so zakonske zahteve in kakšno je vključevanje na primeru Snežnika. Zakon določa le minimalne zahteve glede demokratičnosti postopka, dopuščeno pa je seveda tudi širše vključevanje.

---

¹⁰ Komuniciranje z lokalnim prebivalstvom podpira Pristop, d.o.o.: sodeluje pri pripravi biltena, zagotavlja informacijski telefon in sodeluje z mediji.

Preglednica 1: Načini vključevanja

	Deležniki	Lokalne skupnosti (občine)	Lokalni prebivalci
Projekt Matra	posvetovanje + verifikacija (delno)	posvetovanje	informiranje
Uradni postopek - zakon	-	-	posvetovanje
Uradni postopek – Snežnik	posvetovanje (le nekateri deležniki)	posvetovanje	informiranje+ posvetovanje

Če realizirane in načrtovane načine vključevanja primerjamo s ti. lestvico vključevanja, ugotovimo, da gre v uradnem postopku le za raven informiranja (najnižja raven) in raven posvetovanja, nikjer pa ne gre za soodločanje.

Pomembno je tudi vprašanje **kdaj** je posamezna ciljna skupina vključena - v kateri fazi priprav. Primerjava med projektom Matro in uradnim postopkom kaže, da interaktivno načrtovanje deležnike vključuje v vsako fazo dela, torej od začetka naprej. V uradnem postopku pa se posvetovanje odmakne v dokaj pozno fazo (izdelan osnutek) - preglednica 2.

Preglednica 2: Časovni raspored vključevanja lokalnih skupnosti (občin)

	faza
Projekt Matra	ob zaključku vsake faze, v zadnji fazi tudi vmes
Uradni postopek - zakon	-
Uradni postopek – Snežnik	pred osnutkom

Znano je, da se s tem, ko je deležnik vključen v kasnejše faze postopka, zmanjša možnost njegovega vpliva na odločanje. Zato so župani občin predvidenega parka že ob začetku uradnega postopka zahtevali, da se posvetovanja z občinskimi sveti opravijo še preden se začne usklajevanje osnutka z drugimi ministrstvi. To zahtevo županov Ministrstvo za okolje in prostor pri svojem delu upošteva.

Če na kratko **primerjam** projekt Matra, zakonsko zahtevan postopek in uradni postopek na primeru Snežnika, opažam, da je bila stopnja vključevanja predstavnikov lokalnih interesov najvišja v projektu Matra. Postopek, kakršen je sedaj uradno voden, pa bistveno presega zakonske zahteve. Tudi s časovnega vidika vključevanja je bilo to pri projektu Matra najbolj zgodnje. Uradni postopek na primeru Snežnika pa je bolj zgoden - in zato ugodnejši - od tistega, ki ga zahteva zakon.

Upam si trditi, da bi bilo ustanavljanje, ki bi teklo le po minimalnem, z zakonom zahtevanem, postopku, v sedanjih družbenih razmerah in za tako velike naravne parke, kot je Snežnik, neuspešno. Tega se zaveda tudi Ministrstvo za okolje in prostor, ki v velikih predvidenih parkih v ustanavljanje že zgodaj vključuje občine.

Sedanji odnos lokalnih skupnosti do ustanavljanja parka

Ministrstvo za okolje in prostor je v preteklih mesecih vsem osmim **občinam** načrtovanega parka predstavilo osnutek uredbe o regijskem parku Snežnik in jih prosilo za njihove komentarje. Domala vsaki določbi predpisa je bilo dodano pojasnilo. V uvodnem gradivu pa so bile predstavljene obstoječe državne podpore ustanavljanju parkov ter koristi, ki jih lokalnemu prebivalstvu prinašajo trije obstoječi parki: Triglavski narodni park, park Škocjanske jame in Kozjanski park.

Najprej je bilo gradivo predstavljeno županom in na podlagi pripomb županov spremenjeno¹¹. Dopolnjeno gradivo so nato dobili vsi občinski svetniki, gradivo je Ministrstvo za okolje in prostor na sejah predstavilo tudi ustno ter nato odgovarjalo na vprašanja in zbiralo pripombe svetnikov.

Načelnih misli občinskih svetnikov o parku in načinu njegovega ustanavljanja je bilo okrog 100, glede uredbe je bilo izrečenih skoraj 250 izjav (vključno z replikami), glede financiranja dobrih 10, glede drugih predpisov, državnih institucij in državnih programov okrog 60 ter drugim izjav okrog 20. Skupno sem zabeležila 430 izjav.

Zanimiv je podatek, da je bilo pripomb na posamezne režime v osnutku uredbe le približno četrtnina!

Od avgusta 2000 je domačinom na voljo tudi **informacijski telefon**. Nanj lahko domačini naslavljajo vprašanja ali dajejo svoje predloge. Klici na ta telefon bi bili lahko eden od pokazateljev razpoloženja med domačini.

V obdobju avgust 2000 – december 2001 je bilo 50 klicev (od tega 28 moških, 21 žensk, pri dveh spol ni bil zabeležen). Domačini so postavili 26 vprašanj, dali 6 predlogov, 5 komentarjev ali opozoril. Kar 22 klicev je bilo namenjeno naročanju biltena Park Snežnik. Le en sam klic ni bil posvečen parku.

Med *vprašanji* jih je bilo najmanj glede bodočih omejitev v parku (le 3). Spraševali so, ali bodo dovoljene obore, ali bo polhanje prepovedano in kakšen bo režim na Cerkniskem jezeru. Največ pa je bilo klicev na temo zaposlovanja (6) – kakšna izobrazba bo potrebna za zaposlitev v parkovni upravi in kakšni bodo pogoji za naravovarstvene nadzornike. O postopku ustanavljanja in informiranju je spraševalo 5 klicateljev, nadaljnji trije klici pa so bili študenti¹². O možnih finančnih virih za turistični razvoj oz. za prenovo stavbne dediščine so bila postavljena 4 vprašanja.

Med komentarji so bili kritični do informiranosti občin in dolgotrajnosti postopkov (3 klici) ter do odnosa do ene od interesnih skupin (lovcev). Prejeli smo tudi opozorilo glede stanja v naravi in izraz podpore parku.

Vzroki in razlogi za odklonilen odnos do naravnega parka

Na podlagi lastnih preteklih izkušenj, študij Adama in Kosa za Dragonjo in pripomb predstavnikov občin v načrtovanem regijskem parku Snežnik sem povzela vzroke negativnega odnosa domačinov do pobud za ustanavljanje novih naravnih parkov. Odzive lokalnih skupnosti sem uvrstila v nekaj skupin in jih ilustrirala z izjavami. Izjave so zapisane dobesedno (v navednicah) – če ni navedeno drugače, gre za izjavo v zvezi s parkom Snežnik.

Problematičen je odnos **lokalna skupnost – država**.

- očitek centralizmu - park se ustanavlja iz Ljubljane: »Ta uredba je pisana v Ljubljani in ne na terenu«, »Odvisni bomo od politike, ki jo bo krojila država, tega pa ne želimo«
- na park se projecirajo negativne izkušnje z drugimi državnimi institucijami. Primer: »prepovedano bo čebelarjenje« - tako pričakovanje izhaja iz spora, ki so ga imeli lokalni čebelarji z gojitvenim loviščem (ti. državno lovišče). V razpravi o parku je bila izrečena tudi vrsta pripomb na delovanje drugih ministrstev, na njihov neprimeren odnos do lokalnih skupnosti, na njihovo pomanjkljivo delo.

Nezaupanje:

- nekateri so prepričani, da so omejitve prikrite: »Ne verjamem, da niste nastavili min«,

---

¹¹ Od 41 pripomb županov za spremembo uredbe je bilo upoštevanih 21, upoštevani so bili tudi vsi predlogi za dodatna pojasnila (32).

¹² Študenti so iskali stike zaradi sodelovanja pri diplomskih nalogah (pomoč pri izboru teme, pomoč s podatki ipd.).

- pričakujejo, da bo država predpis kmalu spremenila: »Nekdo nam lahko reče, to hojo ne smeš posekati, to je naravni spomenik, naslednje leto lahko reče 100 ha je naravni spomenik – predpisi se prehitro menjajo, da bi lahko verjeli«, »če bi uredbo sprejeli, se nam lahko zgodijo želje uprave parka, da naj država prepove še kaj«.

Park je **eksogeni interes**, lokalna skupnost v njem ne vidi svojega interesa.

- park se ne ustanavlja za domačine, temveč za interese tujcev; domačini bodo omejeni, da bodo tu v naravi uživali tujci. »Oni« se vmešavajo v »naše« življenje. »Na tem območju nas ne bo nihče omejeval, kako bomo živeli. Tu smo se rodili, želimo mirno živeti in v miru umreti, da nas ne bo še nekdo iz grobov premikal.« »Prepričan sem, da se park dela zaradi lovskega lobija, da bodo sem hodili lovci iz Evrope.« Tudi raziskovalna skupina pod vodstvom Franeta Adama (1999) je v intervjujih zabeležila več negativnih odzivov na tujce: »... ne more biti parkovskega življenja, parka za tujce, ki se okoli sprehajajo...«, park bi morali uvajati »domači ljudje«, gre za zaroto (»mafijo«), katere cilj je domačinom odvzeti lastniške pravice nad zemljišči.

Park je **nepotreben**:

- narava parka ne potrebuje: »Za varstvo narave znajo skrbeti domačini sami«, »Park ni potreben, narava zna poskrbeti zase«,

Park **omejuje razvoj**. Lokalne skupnosti se ne bodo mogle razvijati tako kot drugje, kjer parka ni.

- park omejuje razvoj,
- park bo domačine potisnil v podrejen položaj: »Prebivalci želijo, da ne bi bili drugorazredni«
- konkurenca pri izkoriščanju narave: izjava lovca »fotolov bo škodoval divjadi«.

Park **omejuje obstoječe pravice**:

- domačini bodo potisnjeni nazaj v zgodovino, izgubili bodo pravice, ki jih že imajo: »postanemo na koncu indijanski rezervat« ali pa opazka kmeta v zvezi z urejanjem naravnega rezervata Zelenci (na Gorenjskem): »zahtevali bodo, da hodimo naokrog v kožuhih in coklah, nas bodo opazovali z razglednega stolpa«.
- Za mnoge naravni park pomeni prepoved gradnje, izkoriščanja gozdov, lova, uživanja svoje lastnine: »Ne boš smel peljati družine v svoj gozd«, »Prepovedano je gobarjenje«, »Ali bomo lahko še polhali?«, »Ali je lov dovoljen?«
- strah pred odvzemom lastnine – tega v primeru Snežnika nismo zabeležili, navaja pa ga Adam za krajinski park Dragonja.

Park bo **naravi škodoval**:

- povečan obisk bo imel negativne posledice na naravo – npr. »pojavi se bodo nova smetišča zaradi obiskovalcev«

Lokalne skupnosti **ne soodločajo**.

- večkrat se je pojavila zahteva po soglasju občine pred ustanovitvijo parka ali referendumu: »Lepo bi bilo, če bi bila občina soglasjedajalec k aktu o razglasitvi.« »Če bo Vlada vztrajala, bomo šli na referendum.«

Koristi od parka so **nepravično** porazdeljene:

- Domačini opažajo, da denar ne pride k njim, temveč imajo koristi drugi: strokovnjaki drugje, Ljubljana... »Subvencije iz EU bodo res prišle, a 85-90% jih bo ostalo v Ljubljani.« Eden od domačinov (ne v Snežniku) je potožil: »Na javnem razpisu smo se prijavi mi, z ureditvijo trga, in strokovnjak z novo študijo. Izbran je bil strokovnjak, ne mi«. Tudi raziskovalna skupina pod vodstvom Adama (1999) je zabeležila izjavo, da se želi skupini iniciatorjev omogočiti, da potegnejo glavni dobiček iz parka.

Zaradi omejitev v parku so potrebna nadomestila, **odškodnine**, subvencije ali renta:

- ta zahteva lahko izhaja iz predpostavke, da so lokalne skupnosti oškodovane, zato naj jim država povrne zmanjšan dohodek ali pa gre za enostavno izmenjavo: če država hoče park, naj ga plača:

»Že v zakonu bi morale biti poleg omejitev povedane tudi odškodnine.« »Če bo imel človek eno soglasje več, bo omejen, mora dobiti nadomestilo.«

Javna podoba nekaterih drugih slovenskih naravnih parkov:

- podoba, ki se je v preteklosti oblikovala zlasti z mediji: »V Triglavskem narodnem parku so Trentarji kot Indijanci.« Gre za stereotip. Žal doslej z empirično raziskavo demografskih razmer v Trenti in raziskavo odnosa domačinov do Triglavskega narodnega parka ni bil izpodbit.

Če **primerjam odzive** lokalnih skupnosti v fazi projekta Matra in sedaj, v fazi uradnega postopka ustanavljanja, lahko ugotovim, da so odzivi sedaj mnogo bolj negativni.

Za to je možnih več razlag, navajam nekatere:

- projekt je bil pač »le projekt«, ustanovitev je bila še relativno daleč, sedaj pa »gre zares« – uredba bo imela pravne posledice,
- v projektu so aktivno sodelovali zlasti tisti deležniki, ki jim park verjetno lahko prinese koristi (npr. turizem), ni pa bilo zajeto mnenje tistih, ki neposrednih koristi na kratki rok ne bi imeli,
- v projekt so se vključili deležniki, ki so bili bolj odprti za inovacije, manj skeptični do pobud »od zunaj«, kot pa to velja za občinske svetnike, ki so morda bolj nagnjeni k ohranjanju statusa quo,
- projekt je izvajala skupina strokovnjakov, večinoma lokalnih, uredba pa nastaja v državnih službah, zato manjše zaupanje,
- načini verifikacije z deležniki in pogosti osebni stiki so v sklopu projekta ustvarili več medsebojnega zaupanja, v sedanji fazi so medsebojni stiki bolj formalizirani in manj osebni,
- odnos predstavnikov lokalnih skupnosti do države se je v zadnjem času v splošnem še poslabšal¹³, nezaupanje povečalo,
- s predstavljanjem parka kot razvojne priložnosti so bila morda ustvarjena velika pričakovanja, ki pa sedaj niso izpolnjena (pričakovanja, da bo država razvoj neposredno spodbudila in plačala – dejansko pa ga večinoma le posredno omogoča).

Zlasti nezaupanje v državo močno otežuje komunikacijo, dialog pa je v razmerah, ko je ena stran prepoznana kot neiskrena ali nevredna zaupanja, izredno otežen.

Zaključek

Na primeru načrtovanega regijskega parka Snežnik se mi odpira več dilem, ki jih lahko uvrstim v dva sklopa. Prvi zajema komuniciranje in so-odločanje, drugi pa zmožnost regije, da izkoristi razvojno priložnost.

Ko se soočimo z negativnimi odzivi, se lahko vprašamo: ali so potrebne le izboljšave v **komuniciranju**? Ali ljudem dajemo dovolj informacij in so te prepričljive? Ali, na primer, tisti, ki so proti parku, bilten sploh berejo? Ali imamo odprte primerne komunikacijske kanale za povratne informacije?

Ocenjujem, da je neposreden, osebni stik za večino domačinov pravzaprav edina pot, po kateri je večina domačinov pripravljena dvosmerno komunicirati. To je na območjih večjih parkov neizvedljivo (neposreden osebni stik z 10.000 prebivalci ni možen). Bi bila redna osebna komunikacija z mnenjskimi voditelji (na primer predsedniki vaških skupnosti, vodilnimi kulturniki, župniki) prava pot?

V prvih korakih ustanavljanja parka je praviloma informiranost nizka in neredko se tu išče razlog za odpor. Vendar sem – če analiziram sedanji trenutek – v dilemi. Je vzrok za odpor resnično predvsem slaba informiranost?

---

¹³ Odnos državljanov do države je v Sloveniji tradicionalno slabši kot npr. v severni Evropi.

Komuniciranje spodbudi pričakovanja/razočaranja. Ko na nekaterih področjih intenzivneje komuniciramo z domačini (npr. urbanizem, varstvo narave), spodbudimo njihova pričakovanja, da bodo vplivali na odločanje. Ocenjujem, da sedaj nekatere lokalne skupnosti zahtevajo **soodločanje**, ne zgolj posvetovanje. Pa smo za to usposobljeni? Ali to obstoječi pravni in institucionalni okvir dopuščata? Ali je zakonodajalec načelo subsidiarnosti pravilno opredelil, ko je določil, da odloča država?

Ali bo v položaju, ko odloča država in lokalne skupnosti nimajo zagotovljene pravice so-odločanja, možno ustanavljati tako velike naravne parke, kot je na primer Snežnik? Ali bo pobuda uspela v razmerah, ko - kot opažam - občine ne zaupajo državi in država ne zaupa občinam?

Ali pa se v zabeleženih negativnih odzivih kaže, da gre ponekod za območja, ki se glede na starostno, zaposlitveno in izobrazbeno strukturo, slabo odzivajo na **razvojne priložnosti**? Marsikomu niso mar priložnosti, ki se s parkom odprejo, temveč si želi državne rente (pasivnost).

Praktično celotno območje predlaganega parka je razvoj v preteklih letih marsikdaj zaobšel (to je tudi eden od razlogov za visoko stopnjo ohranjenosti narave, saj so intenzivno kmetijstvo, tranzitna infrastruktura ipd. izjema in ne pravilo). S tem verjetno lahko pojasnimo nenavadno neuravnoteženost med dokaj pogostimi splošnimi očitki, da bo razvoj omejen – in izredno redkimi primeri, ko je šlo za konkretno navedbo, v čem bo neka gospodarska iniciativa omejena (pa še tam je šlo za »tuje« investicije v območju – vetrne elektrarne in ne za endogeni razvoj). Ali ni to odraz dejstva, da lokalnih razvojnih spodbud kritično primanjkuje in se zato sploh (še) niso soočile z omejitvami, ki bi jih lahko prinesel park?

Priložnosti, ki jih prinaša park, utegnejo obležati pretežno neizkoriščene. V območju, ki razvojno zaostaja, kjer se izobraženi mladi izseljujejo, kjer so storitvene dejavnosti podpovprečno razvite – tudi zato, ker ljudi tovrstno delo ne privlači, park sicer prinese nekaj priložnosti. A kdo bo zanje poprijel? Park nekaj ponuja – a morda povpraševanja po tej ponudbi (še) ni. Oziroma ga je premalo, da bi domačini zato nanj gledali naklonjeno. Ne bi smeli tudi preslišati opozoril domačinov, da je park le projekt naravovarstva in ni dovolj podprt s strani "razvojnih" ministrstev.

Kako se utegne zgodba s parkom v **prihodnosti** nadaljevati? Možnosti je več. Morda bo javno izražen odnos do parka postal bolj pozitiven, ker ga bodo aktivno podprli nekateri podjetniki (zlasti s področja turizma, rekreacije), mladi izobraženci (parkovna uprava kot možnost zaposlitve), lokalne nevladne organizacije, društva, posamezniki, ki so ljubitelji narave, ter prebivalci nekaterih območij, ki jim park prinaša upanje.

Zelo verjetna je druga možnost: da se bo nezaupanje do države še stopnjevalo, izveden bo morda tudi referendum v nekaj naseljih, park bo (p)ostal simbol (in s tem talec) preveč centralizirane države. Na tako dogajanje bi bilo možnih več poti pri nadaljnjih aktivnostih ustanavljanja parka:

- ustanavljanje parka se ponovno prekine (to verjetno pomeni, da bi bil ponoven zagon možen šele čez nekaj let, morda celo desetletje),
- park država ustanovi, vendar na bistveno manjšem območju (park brez prebivalcev).

Morda pa bo potrebno razmišljati o alternativnih poteh, na primer "park v ustanavljanju", s katerim bi pridobili zaupanje domačinov. Ali park, ki ga skupaj ustanovijo država in občine. Možnosti je zagotovo še veliko.

Viri:

1. Adam, Frane, 1999. Kulturno-socialni profil vasi ob Dragonji. Prispevek k strokovnim utemeljitvam parka Dragonja. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
2. Barbič, Ana, 1995. Regijski park Škocjanske jame, Prebivalci prevzamejo pobudo. Biotehniška fakulteta, Ljubljana.

3. IUCN Commission on National Parks and Protected Areas, 1994. Parks for Life: Action for Protected Areas in Europe, IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK.
4. Kaljuste, T. (Ed.), 1998. Guidelines for development of management plans for protected areas. Life-Estonia. Ministry of Environment Estonia. Tallinn.
5. Kos, Drago in Marjan Hočevar, 1999. Integralna revitalizacija mestnega jedra Kopra in istrskega podeželja. Poročilo o raziskovalnem seminarju. Open society institute Slovenia in Fakulteta za družbene vede – Center za prostorsko sociologijo, Ljubljana.
6. Nacionalni program varstva okolja, 1998. Ministrstvo za okolje in prostor - Uprava RS za varstvo narave, Ljubljana.
7. Ogorelec, Breda in Matjaž Mastnak (ur.) , 1999. Regijski park Snežnik - Izhodišča za načrt upravljanja. Vzpostavitev modela lokalne podpore v Notranjskem regijskem parku - projekt Matra. Uprava RS za varstvo narave in KNNV, Ljubljana
8. Saint S. and J.R. Lawson, 1994. Rules for Reaching Consensus - A Modern Approach to Decision making, Jossey-Bass/Pfeiffer, San Francisco.
9. Schoen R.-J., 1995. Education and communication support to the establishment of protected area system. In: Palmer J., Goldstein W, Curnow A. (Eds.)
10. Simić, Marko et al, 1993. Naravovarstvene smernice za urejanje prostora na območju predlaganega Notranjskega regijskega parka, Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine, Ljubljana
11. Sočan, Lojze idr. , 2000. Strategija razvojne prenovе Notranjsko-kraške regije (NKR), Inštitut za strateške študije, Ljubljana.
12. Zakon o gozdovih, Uradni list RS, št. 30/93.
13. Zakon o ohranjanju narave, Uradni list RS, št. 56/99, popravek Uradni list RS, št. 31/2000.